

MỘT SỐ NHẬN THỨC MỚI VỀ VẤN ĐỀ TÌNH YÊU, HÔN NHÂN, GIA ĐÌNH TRONG TRUYỆN NGẮN NỮ VIỆT NAM ĐƯƠNG ĐẠI

Trần Thị Hồng Nhung

Khoa Giáo dục Tiểu học, Trường Đại học Sài Gòn

Ngày nhận bài 01/7/2021, ngày nhận đăng 11/8/2021

Tóm tắt: Trong bối cảnh xã hội, văn hóa nhiều biến động, đổi mới, dân chủ, các nhà văn nữ Việt Nam đã phát huy thế mạnh của thể loại truyện ngắn, nhanh chóng tiếp cận, khám phá, thể hiện những nội dung mới mẻ của tình yêu - hôn nhân - gia đình thời đương đại. Họ đã mạnh dạn thăm dò, cô vũ nhiệt thành cho sự thức tỉnh mạnh mẽ ý thức cá nhân ở người phụ nữ hiện đại với tinh thần nhân bản, khát vọng sâu kín, cháy bỏng và ý thức khẳng định giá trị sống. Cái nhìn hướng nội cùng với những nhận thức mới mẻ, nhân văn, độc đáo của truyện ngắn nữ đã góp phần quan trọng tạo nên diện mạo của truyện ngắn nói riêng và văn học Việt Nam đương đại nói chung.

Từ khóa: Văn học Việt Nam; truyện ngắn nữ; văn học đương đại.

1. Đặt vấn đề

Trên hành trình hiện đại hóa của văn học Việt Nam nói chung, thể loại truyện ngắn nói riêng, tâm thức thời đại và sự chi phối của các diễn ngôn văn hóa để lại dấu ấn rõ rệt. Đối với vấn đề tình yêu, hôn nhân, gia đình, truyện ngắn Việt Nam trước 1975 chủ yếu khai thác trong mối quan hệ gắn bó chặt chẽ và chịu sự chi phối của vận mệnh dân tộc, cộng đồng. Hạnh phúc cá nhân hòa trong hạnh phúc chung, hòa vào niềm vui chiến thắng của cách mạng giải phóng dân tộc và kiến thiết đất nước. Sau 1975, trong sự vận động của đời sống xã hội, văn hóa, văn học, truyện ngắn tìm đến muôn nẻo nhân sinh đầy bí ẩn, hấp dẫn, để phản ánh và khám phá những vận động của con người cá nhân với cảm hứng thế sự, đời tư rõ nét. Trong dòng vận động mang tính cách tân mạnh mẽ ấy, các cây bút truyện ngắn nữ đã đi sâu khám phá và biểu hiện câu chuyện tình yêu, hôn nhân, gia đình từ cái nhìn thăm dò và trải nghiệm, mang đến những nhận thức thẩm mỹ mới mẻ.

2. Nhận thức mới về vai trò của các thành tố tình yêu, hôn nhân, gia đình trong cấu trúc câu chuyện hạnh phúc/ bất hạnh thời đương đại

Viết về tình yêu, các cây bút truyện ngắn nữ thể hiện thế mạnh của mình khi khám phá và biểu hiện những nhân vật phụ nữ trong tình yêu. Điểm chung của các nhân vật nữ trong truyện ngắn của các nhà văn nữ đương đại là đều khao khát yêu và được yêu, xem đó là lẽ sống của cuộc đời mình. Bước vào thế giới nghệ thuật truyện ngắn của Y Ban, Nguyễn Thị Thu Huệ, Trần Thùy Mai, Võ Thị Xuân Hà, Thùy Dương... người đọc không khó để nhận thấy, dù trong bất cứ hoàn cảnh nào, người phụ nữ cũng luôn giữ ngọn lửa khát vọng hướng tới tình yêu và hạnh phúc. Đứng trước tình yêu, dù trong hoàn cảnh nào, người phụ nữ cũng luôn khao khát cháy bỏng, vươn mình để kiếm tìm hạnh phúc. Đó có thể là những người phụ nữ khiếm khuyết về hình thể, đã chịu những đắng cay, tủi nhục của cuộc đời nhưng luôn mạnh bạo, quyết liệt, không bao giờ đầu hàng trên hành trình kiếm tìm tình yêu đích thực. Những khát khao cháy bỏng trong tình yêu được

khắc họa ở mọi trạng huống, trong hình hài cô bé tật nguyên mơ những lá thư cổ tích trong *Máu của lá*, cô gái mù trong *Làn môi đồng trinh*, người đàn bà hủi trong *Phiên chợ người cùi*,... của Võ Thị Hảo; cô gái điên trong *Cõi mê* của Nguyễn Thị Thu Huệ; Nguyệt cà nhắc trong *Quý trong trắng*, Thúy câm trong *Am bà cô* của Trần Thùy Mai;... hay trong trái tim của những người đàn bà có nhan sắc đều ngân lên đây ám ảnh. Chính khát vọng ấy, chính tinh thần sẵn sàng vượt lên mọi nghịch cảnh để được yêu ấy là tiếng nói đầy tinh thần nhân văn của truyện ngắn nữ Việt Nam đương đại, là sự khẳng định đi đến tận cùng những điều tưởng như đơn lẻ, nhỏ bé ấy nhưng lại mở ra những chân trời thâm mỹ đầy hứa hẹn.

Trong tình yêu, các nhân vật truyện ngắn nữ đương đại đều bộc lộ quan niệm tận hiến, si tình, tôn thờ và sẵn sàng chấp nhận hi sinh cho người mình yêu. Viết về vấn đề xưa cũ, thường trực của văn học, nhưng nhận thức mới của các cây bút truyện ngắn nữ đó chính là tình yêu tận hiến, tình yêu cuồng si và có phần liều lĩnh, đặc biệt là của những người phụ nữ. Trong *Hai bảy bước chân là tới thiên đường* của Y Ban, nhân vật “em” yêu và tự nguyện hiến thân cho người đàn ông đã có những ràng buộc không thể tháo gỡ. Biết trước kết cục, nhưng người phụ nữ ấy vẫn sống hết mình, cháy hết mình cho tình yêu ấy. Không mấy may để ý đến sự nghiệp, tiền tài, danh vọng của người đàn ông, bỏ qua cả những thiệt thòi của bản thân, nhân vật em yêu là bởi: “Cái dẫn đến giây phút em đang tận hưởng là vì em yêu và ngưỡng mộ anh. Em đang rất ngưỡng mộ anh và khao khát một tình yêu” (*Hai bảy bước chân là tới thiên đường*). Trong *Mùa đông ấm áp* của Nguyễn Thị Thu Huệ, người phụ nữ đã nói về người đàn ông mình yêu bằng giọng điệu say mê, sùng bái: “Tôi yêu anh. Một tình yêu đầu tiên, thánh thiện và trong sáng vô cùng. Tôi yêu tất cả những gì có ở nơi anh. Và anh là người đẹp nhất trong tất cả những chàng trai xung quanh tôi” (*Mùa đông ấm áp*). Những người phụ nữ trong tình yêu đều sống hết mình, si mê với tình yêu của mình, mạnh bạo, quyết liệt và đầy ý thức về nó, sẵn sàng dâng hiến, hi sinh cho tình yêu, cho người yêu của mình. Và khi đối diện với những ngăn trở, họ quyết liệt, chủ động bảo vệ, giành giữ tình yêu. Có thể nói, trong truyện ngắn nữ Việt Nam đương đại, tình yêu thực sự trở thành cứu cánh của những người phụ nữ, tình yêu chính là lẽ sống, là lý do để họ tồn tại trong cuộc đời. Chính từ cái nhìn ném trái, trước vô vàn những hoàn cảnh và con đường khác nhau, truyện ngắn các nhà văn nữ đã tạo được sự đồng cảm sâu sắc ở người đọc với thân phận những người phụ nữ khi phải đối mặt và vượt thoát hoàn cảnh. Tình yêu là động lực, là con đường, là cứu cánh của họ. Đó chính là tiếng nói thể hiện âm hưởng phái tính mạnh mẽ, tạo lập bản sắc riêng so với các cây bút truyện ngắn nam đương đại khi viết về vấn đề này.

Viết về hôn nhân, gia đình, truyện ngắn nữ đương đại đã khám phá rất nhiều trạng huống phong phú, đa dạng, khẳng định những nhận thức mới mẻ, sâu sắc. Tiếp tục khơi thông dòng chảy đã được khởi phát từ đầu thế kỷ XX, đặc biệt là trong sáng tác của các nhà văn Tự lực văn đoàn, văn học Việt Nam nói chung, truyện ngắn nói riêng từ sau 1975 đặc biệt quan tâm vấn đề hôn nhân, gia đình. Ở đó, các nhà văn đã đi sâu khai thác các mối quan hệ phức tạp, đa chiều của gia đình Việt trong thời mở cửa, chịu tác động mạnh mẽ của cơ chế kinh tế thị trường và hội nhập quốc tế. Mô tả những khát khao, nỗ lực dựng xây và cả những nứt vỡ không thể cứu vãn, các nhà văn đương đại đã khắc họa những bi kịch, gióng lên những hồi chuông về sự chông chênh của con người hiện đại khi không gian riêng tư cuối cùng là gia đình và cuộc sống hôn nhân đang biến đổi không ngừng, những giá trị truyền thống bị xói mòn nghiêm trọng, để lại những khoảng trống

mênh mông. Trong dòng chảy chung ấy, truyện ngắn nữ đương đại đã góp những tiếng nói đặc sắc bởi chính những suy tư, trăn trở của người trong cuộc, người có trách nhiệm giữ lửa ấm yêu thương trong hôn nhân và gia đình.

Bằng sự nhạy cảm đặc biệt của mình, các cây bút truyện ngắn nữ đương đại đã truy tìm, cắt nghĩa những khoảng trống trong hôn nhân và đời sống gia đình thời đương đại. Điểm độc đáo so với các đồng nghiệp nam là các tác giả nữ lựa chọn xuất phát điểm là người phụ nữ, để khắc họa thế giới nội tâm phong phú, phức tạp của họ trong cuộc sống hôn nhân, gia đình. Trước cơn bão của thời cuộc, người phụ nữ trong hôn nhân, gia đình bộc lộ những khát vọng, những diễn biến tâm lý tinh tế, là sự lắng sâu của những khoảng trống khó bề khóa lấp. Ở đó, người đọc nhận thấy sự chi phối mạnh mẽ của bối cảnh xã hội, đặc biệt là sức mạnh của cơ chế thị trường, của đam mê vật chất, tham vọng lợi danh đang làm băng hoại những giá trị truyền thống cốt lõi của cuộc sống hôn nhân, gia đình. Cái nghèo, cái đói đã đè nặng lên vai con người, khiến họ chẳng thể cùng nhau xây dựng hạnh phúc lứa đôi. Trong *Cánh đồng bất tận* và những truyện ngắn khác của Nguyễn Ngọc Tư, tác giả đã khắc sâu sự nổi nênh, cô đơn, nhục tủi, bi đát trong một thế giới đói nghèo, tăm tối với những cánh đồng “trống trơn” giữa “mùa hạn hung hãn”, những con kênh hoặc “khô trơ lòng” hoặc “nước đã sặc lại thắm một màu vàng u ám”... Mẹ của hai đứa trẻ Nương và Điền luôn thường trực với “tiếng thở thườn thượt, nghe buồn mênh mông, chảy từng giọt như nước mắt”. Chị thở dài những lúc ngồi vá những bộ quần áo cũ, những lúc “tay bôi rôi nắn vào hai túi áo mỏng xẹp lép”. Áp lực của cuộc sống đã khiến cho những người đàn bà nơi miền quê ấy chưa một ngày được làm vợ đúng nghĩa, bởi những ông chồng “thích uống say”, “thích dùng tay chân để tỏ rõ uy quyền”, “có khi cả đời, không nói với phụ nữ một câu yêu thương tử tế”, “họ không biết vuốt ve, âu yếm, khi cần, lật cạch người phụ nữ ra và thoả mãn, rồi quay lưng ngủ khò”... Thế rồi người phụ nữ ấy đã ra đi, để lại cái im lặng quẩn quanh đến nghẹt thở, để những đứa trẻ như Nương và Điền phải bắt đầu với những bài học cuộc sống hoang dại như bò cây, bụi cỏ,... Bằng dự cảm sâu sắc, các tác giả truyện ngắn nữ đương đại còn nhận diện nguyên nhân của đổ vỡ ở một khía cạnh khác, cái nghèo không phải là tác nhân duy nhất dẫn đến những vênh lệch của cuộc sống hôn nhân, gia đình. Trong *Nước mắt đàn ông* của Nguyễn Thị Thu Huệ, cuộc sống đủ đầy vật chất không thể lấp đầy được khoảng cách giữa ông và vợ, giữa ông với những người con trong gia đình. Hóa ra, thiếu thốn vật chất tạo ra áp lực lớn, nhưng sự thiếu thốn tình yêu thương mới là căn nguyên sâu xa nhất gây ra những đổ vỡ, đau đớn, là tiếng nói nhức nhối trong gia đình Việt thời đương đại. Các nhà văn nữ đã đi sâu vào điểm mấu chốt này và có những đóng góp quan trọng đối với văn học Việt Nam đương đại khi viết về tình yêu, hôn nhân, gia đình.

3. Nhận thức mới về mối quan hệ giữa các thành tố tình yêu - hôn nhân - gia đình trong cấu trúc câu chuyện hạnh phúc/bất hạnh thời đương đại

Thể hiện vấn đề tình yêu, hôn nhân, gia đình, ở từng tác giả, tác phẩm cụ thể có những sắc diện riêng, những khía cạnh riêng được nhấn mạnh và khai thác ở những chiều kích đa dạng, phong phú. Tuy nhiên, nhìn một cách tổng thể, trong truyện ngắn của các nhà văn nữ đương đại, các thành tố tình yêu - hôn nhân - gia đình có mối quan hệ gắn bó chặt chẽ, đan bện với nhau nhằm hướng đến những quan niệm nhân sinh mới mẻ. Đó thực sự là tiếng nói, là khát vọng của con người, đặc biệt là giới nữ, tìm đến bến bờ hạnh phúc thực sự của chính mình. Đồng thời, mối quan hệ đặc biệt của các thành tố này luôn

được soi chiếu, nhìn nhận trong không gian văn hóa, xã hội mới mẻ của thời đương đại. Đi sâu khám phá vấn đề tình yêu, hôn nhân, gia đình, các cây bút truyện ngắn nữ đã bắc nhịp cầu dẫn đến những vấn đề quan trọng trong nhận thức về con người nói chung trong xã hội hiện đại. Đây là vấn đề quan trọng, là sở cứ thuyết phục để đối thoại với quan niệm cho rằng, việc “đắm chìm” trong những vấn đề “nhỏ bé” như vấn đề tình yêu, hôn nhân, gia đình là một hạn chế khó bề giải quyết của các cây bút nữ. Trong không gian vận động đổi mới của cả nền văn học mà trọng tâm là giải phóng khỏi chủ nghĩa đề tài, việc phát huy thế mạnh vốn có để “thâm canh” ở mảng vấn đề này đã giúp cho các cây bút truyện ngắn nữ gặt hái được những thành công đáng kể.

Thử nghiệm con người cá nhân, đặc biệt là người phụ nữ trong hành trình kiếm tìm tình yêu và hạnh phúc, các tác giả truyện ngắn nữ đặc biệt nhạy cảm và nhận ra, giá trị đích thực, nơi có thể đem đến hạnh phúc và sự bình an cho những người phụ nữ chính là gia đình. Trong tình yêu, khát vọng thực sự của họ là có một mái ấm gia đình hạnh phúc, với người đàn ông mình yêu, là những đứa con ngộ nghĩnh. Đó là những giá trị thực sự, lâu bền mà có khi phải trải qua những trải nghiệm, với cả thất vọng và khổ đau, người phụ nữ mới nhận ra. Nấm - cô gái chân ngắn trong *Đàn bà xấu thì không có quà*, khao khát tình yêu, tình dục như bao người đàn bà khác khi ngày đêm nhựa sống cựa mình trong thân thể thô cứng. Nhưng đến cùng, tình yêu ấy sẽ chỉ thực sự có ý nghĩa khi Nấm được thực hiện thiên chức của mình trong gia đình hạnh phúc. Niềm khao khát tình yêu thực chất là khao khát có một bến đỗ, một gia đình hạnh phúc để đó là nơi nuôi dưỡng tình yêu vững bền. Trong truyện ngắn *Người đàn bà đứng trước gương* của Y Ban, người phụ nữ đã từ bỏ gia đình, từ bỏ những đứa con của mình để chạy theo ảo vọng, đến với đam mê văn chương và những cuộc tình. Nhưng sau tất cả sự thất bại ê chề, khi đứng trước gương để tự soi mình, người phụ nữ ấy bỗng nhận ra, mình không phải là người đàn bà đẹp như đã mình đã từng nghĩ và những thứ bấy lâu mình bất chấp tất cả để theo đuổi thực ra chỉ là ảo vọng phù phiếm. Trong giây phút ấy, nàng đã nhận ra gia đình và những đứa con mới thật là giá trị, là hạnh phúc của mình.

Người phụ nữ có khát vọng tình yêu, khát vọng về mái ấm gia đình hạnh phúc như thế, nhưng trong truyện ngắn của các nhà văn nữ đương đại, họ lại phải đối mặt với những cuộc hôn nhân không hạnh phúc. Và chính trong trạng huống này, những người phụ nữ không cam chịu mà luôn bày tỏ khát vọng kiếm tìm hạnh phúc thực sự, dần biết rằng con đường dẫn thân có đầy chông gai, thử thách. Trong *Trăng nơi đáy giếng*, Trần Thùy Mai đã khắc họa nhân vật Hạnh, một phụ nữ thuộc mẫu truyền thống, hết lòng thương yêu chồng và chăm chút cho gia đình. Cô yêu và thần tượng chồng mình đến độ nhẫn nhịn, chịu đựng và thuận phục hoàn toàn. Sự hi sinh dứt khoát, tự nguyện ấy được Hạnh cho là hạnh phúc, bởi đó là sự lựa chọn của tình yêu theo quan niệm của cô. Tin đó là tình yêu, cô đã sống hết mình với chồng mình là thế, nhưng khi đã nhận ra đó không phải là tình yêu, hay chính xác hơn, người mà bấy nay mình tôn thờ, thần tượng trong lòng sụp đổ, cô đã phản kháng mạnh mẽ. Cô đã tìm đến tín ngưỡng, tìm đến tình yêu của mình với ông Hoàng và sẵn lòng bảo vệ tình yêu ấy, mặc cho sự ngăn trở của ông Phương, mặc cho cái nhìn dị nghị của người đời. Đến với tín ngưỡng, đến với ông Hoàng của lòng mình, thực chất đó là tình yêu, là hạnh phúc mà cô Hạnh đã tìm thấy, dù muộn màng và đánh đổi nhiều cay đắng. Và để bảo vệ tình yêu ấy của mình, cô Hạnh sẵn sàng phản kháng quyết liệt..

Bằng những thể nghiệm sáng tạo khác nhau, các cây bút truyện ngắn nữ cơ bản đều đi đến quan niệm chung, trong cuộc sống hôn nhân, gia đình, điều cốt lõi chính là tình yêu. Chỉ khi có tình yêu thương và chia sẻ, hạnh phúc của hôn nhân, gia đình mới được đảm bảo. Ở đây, các cây bút nữ đã đặc biệt nhạy cảm khi khám phá và biểu hiện vấn đề ngoại tình của những người phụ nữ trong cuộc sống hôn nhân. Có vô vàn lý do để họ đi tìm hạnh phúc ở bên ngoài cuộc sống gia đình, dù chỉ là những phút giây ngắn ngủi, thậm chí là sự tưởng tượng đầy điệu vợ. Cô gái trong *Tàu ngầm xuyên đại dương* của Trần Thùy Mai đã có những phút giây vượt ra ngoài khuôn khổ vì sự lạnh lẽo, khô khan của người chồng đã dần dần giết chết tình yêu của người vợ, trong khi người đàn ông lại đem đến cho cô những giây phút dịu ngọt của sự âu yếm, chăm bẵm. Lan trong *Một nửa cuộc đời* của Nguyễn Thị Thu Huệ tìm đến với Thắng chỉ vì chồng cô là người đàn ông tốt bụng đến tròn trịa, đơn điệu, bình lặng sống như dòng nước lúc nào cũng trong vắt ở khe núi. Niết trong *Lửa hoàng cung* của Trần Thùy Mai dù có cuộc sống hạnh phúc theo đánh giá của người đời nhưng thực tế không phải như vậy chỉ bởi vì người chồng thiếu sự quan tâm nên đã đẩy cô đến và có con với Đông. Và thậm chí như Yên trong *Gà ấp bóng* của Y Ban, bản thân gia đình cô là gia đình hạnh phúc, cô cũng biết điều đó, nhưng những cảm xúc dâng trào với người đàn ông sau chuyến công tác nước ngoài là điều có thật và Yên không thể chối bỏ. Dù không vượt ra ngoài khuôn khổ đạo đức của hôn nhân, nhưng sự ngoại tình tưởng tượng của Yên rõ ràng là vết nứt ẩn sâu, là sự xô lệch hiện hữu bắt đầu từ tình yêu. Có thể nói, chính việc soi rọi cái tôi “thỏ lộ”, “bộc bạch” đã giúp cho truyện ngắn nữ đương đại đi vào tận sâu thăm tâm hồn con người, khám phá đến cùng những câu chuyện nhân văn về tình yêu, hôn nhân, gia đình.

4. Nhận thức mới về hạnh phúc và bi kịch trong câu chuyện tình yêu, hôn nhân, gia đình thời đương đại

Viết về tình yêu, hôn nhân, gia đình, các cây bút truyện ngắn nữ đã kể những câu chuyện về khát vọng và con đường đi tìm hạnh phúc đích thực của con người, đặc biệt là những người phụ nữ. Những nỗ lực không mệt mỏi và sự chủ động, mạnh mẽ, khác xa với mẫu hình truyền thống ấy, trong không ít trường hợp đã tìm được hạnh phúc, dù có muộn màng. Đó là Lụa trong *Bảy ngày trong đời* của Nguyễn Thị Thu Huệ, Niềm trong *Dù phải sống ít hơn* của Bích Ngân... Và ngay cả khi kết cục của từng câu chuyện còn đó những bất toàn, dang dở thì chỉ khi dám sống thật với khát vọng yêu thương của mình, những người phụ nữ đã thực sự hạnh phúc. Bởi nói như Simone de Beauvoir: “Người phụ nữ si mê có thể mở to đôi mắt nhìn người đàn ông yêu mình và ánh mắt tôn vinh mình. Qua chàng, cõi hư vô trở thành cuộc sống dồi dào và con người biến thành giá trị. Người phụ nữ không còn bị đắm chìm trong đêm tối mịt mà được nâng lên trên đôi cánh, được khích lệ tới tận trời xanh” (*Giới nữ*, tập 2, tr. 325). Ở khía cạnh nào đó, lựa chọn để được yêu, được sống hết mình với khát vọng và mơ ước về một tình yêu trọn vẹn, một mái ấm giàu tình thương yêu đã là hạnh phúc của những người phụ nữ. Trần Thùy Mai trong truyện ngắn *Gió thiên đường* đã rất có cơ sở khi xác định: “Trong tình yêu, hạnh phúc thật ngọt ngào mà khổ đau cũng đầy thi vị. Chỉ có sự chán chường của kẻ không yêu mới thật sự khủng khiếp”. Trước nghịch cảnh và sự lỡ dở, việc không nguôi hi vọng vào tình yêu, hạnh phúc, vào những điều tốt đẹp có thể xem là hạnh phúc của những người phụ nữ. Đặt con người trên lằn ranh chông chênh của các quan niệm hạnh phúc, khổ đau ấy, các tác giả truyện ngắn nữ đã thực sự thể hiện cái nhìn cảm thông, thấu hiểu

và sẽ chia mạnh mẽ. Nhưng không thể phủ nhận, hạnh phúc trong truyện ngắn nữ đương đại khi viết về tình yêu, hôn nhân, gia đình chỉ là những trạng huống, những khoảnh khắc hiếm hoi và luôn được đặt trong những phức hợp đa chiều của câu chuyện cuộc sống hiện sinh đầy bất toàn của thời đương đại.

Nhìn tình yêu, hôn nhân, gia đình từ góc nhìn cá nhân, truyện ngắn nữ Việt Nam đương đại chủ yếu là câu chuyện bi kịch với những khổ đau chất chứa. Khảo sát truyện ngắn của Y Ban, Nguyễn Thị Thu Huệ, Võ Thị Hảo, Trần Thùy Mai, Võ Thị Xuân Hà,... chúng tôi nhận thấy, bi kịch của con người nói chung, đặc biệt là người phụ nữ nói riêng đều xuất phát từ chính tình yêu và sự tận hiến của họ. Những mảnh đời bi kịch ấy được diễn tả rất sinh động, giàu sức ám gợi đối với người đọc. Đó có thể là bi kịch do hệ quả của chiến tranh, do áp lực của sự đói nghèo, do hạn chế nhận thức, nhưng có lẽ, được tập trung khai thác và thể nghiệm sâu sắc nhất chính là sự lỡ nhịp, sự vênh lệch của tình yêu thương. Có thể kể đến một số dạng thức bi kịch tiêu biểu như: bi kịch “vỡ mộng yêu đương”, bi kịch “hôn nhân không tình yêu”, bi kịch “gia đình đổ vỡ”,... Chính ở những dạng thức này, các nhà văn nữ đã tỏ ra nhạy cảm hơn các đồng nghiệp nam khi đi sâu nhận diện những biến đổi tinh vi nhất ở chiều sâu bản thể con người thời hiện đại, nhất là ở những người phụ nữ. Những người phụ nữ luôn sống hết mình cho tình yêu, nhưng họ lại đối diện với muôn nỗi éo le khi đặt tình cảm của mình vào nhầm người. Và sau những xúc cảm dạt dào là nỗi cô đơn, đau khổ khi thân tượng trong tình yêu sụp đổ.

Cuộc sống đương đại ngày càng trở nên gấp gáp, con người ngày càng trở nên cô đơn và lạc lõng trong thế giới kỹ trị, khủng hoảng niềm tin. Gia đình tưởng như là ranh giới cuối cùng của sự yên ổn, nơi mà có lúc tác giả gọi đó là “vùng an lạc” trong vòng xoáy của cơ chế thị trường và đời sống xã hội thời hiện đại, có ai ngờ lại là vùng chứa nhiều sóng gió nhất. Lối sống ích kỷ buông thả theo những dục vọng thấp hèn, coi đồng tiền là trên hết, bất chấp những nguyên tắc, luật lệ tác động vào từng gia đình, làm đảo lộn cả những giá trị truyền thống thiêng liêng cao cả. Sự đổ vỡ đó chủ yếu do sự cách biệt về quan niệm sống, về cách ứng xử, các mối quan hệ trong giao tiếp và đặc biệt hôn nhân không xuất phát từ tình yêu giữa người vợ và người chồng. Trong dòng vận động ấy, truyện ngắn nữ Việt Nam đương đại đã thể hiện những góc nhìn của người trong cuộc, gọi mở những nhận thức mới mẻ, đầy tinh thần nhân văn về con người trong tình yêu, trong cuộc sống hôn nhân và gia đình. Khi “đào bới bản thể mình ở chiều sâu tâm hồn” (*Trăng soi sân nhỏ* - Ma Văn Kháng), các cây bút truyện ngắn nữ đương đại đã đặc biệt nhạy cảm với nỗi đau của những lựa chọn lầm lỡ, của những vênh lệch khi tình yêu voi cạn. Khi cái “tôi” được đặt lại đúng vị trí của nó trong sự cắt nghĩa của nhà văn về sự sống con người, sẽ không còn những ranh giới đúng - sai, phải - trái đơn thuần. Người đọc ám ảnh sâu sắc về số phận của những người phụ nữ chịu nhiều bi thương trong hành trình đi tìm hạnh phúc hôn nhân, gia đình như trong *Một nửa cuộc đời*, *Sơ-ri đắng*, *Hậu thiên đường*, *Người đàn bà ám khói* của Nguyễn Thị Thu Huệ, *Nhà có ba chị em*, *Vườn hài nhi* của Võ Thị Xuân Hà, *Năm ngày* của Phạm Thị Hoài, *Tự*, *I am đàn bà*, *Mẹ không thể xin lỗi con*, *Gà áp bóng* của Y Ban, *Dòng sông hủi* của Đỗ Hoàng Diệu,...

Sự đổ vỡ hôn nhân, gia đình đã phơi bày một hiện thực đau xót đó là sự chông chênh, bất định của tương lai. Khi bến đỗ bình yên cuối cùng đã không còn bình yên nữa, con người bỗng trở nên cô đơn đến thảm hại. Bằng trái tim của những “người đàn bà viết”, các cây bút nữ đã nhận diện và chỉ rõ, bi kịch thực sự của cuộc sống hôn nhân, gia đình thiếu vắng tình yêu thương chính là sự bế tắc của cuộc sống. Đó là lý do khiến trong

truyện ngắn của các nhà văn nữ, những đứa trẻ lớn lên trong sự đổ vỡ của cha mẹ đã phải chịu những nỗi đau và tương lai tăm tối. Trong *Cánh đồng bất tận* của Nguyễn Ngọc Tư, nhân vật người cha vừa là nạn nhân vừa là thủ phạm của bi kịch gia đình. Một người đàn ông sẵn sàng “cho quá giang một khúc đời” người con gái, một người đàn ông chỉ biết cặm cụi làm ăn, chăm lo cho vợ cho con nhưng sau biến cố gia đình ông ta sẵn sàng nhẫn tâm “tính toán rất vừa vặn, sao cho đủ yêu, vừa đủ đau, vừa đủ bẽ bàng và bỏ rơi họ đúng lúc”. Ông là người cha vô trách nhiệm, người vô cảm nhưng cũng có lúc đau khổ đến tột cùng, mắt ông “àng ục nước” vì phải chứng kiến tận mắt đứa con gái mình bị hãm hiếp. Người đàn bà trong *Hậu thiên đường* của Nguyễn Thị Thu Huệ trải qua mọi cung bậc của cuộc sống đàn bà, nhưng nỗi đau của người mẹ mới thực sự là nỗi ám ảnh ghê gớm với người đọc. Chứng kiến cảnh đứa con gái duy nhất của đang ngày càng lún sâu vào vết xe đổ của chính mình, bị kẻ đàn ông lợi dụng tình cảm, bòn rút đến tận những đồng tiền lẻ dành cho bữa sáng; nhìn thấy con đứng trên bờ vực của bất hạnh nhưng người mẹ chẳng thể làm gì khác bởi khoảng trống giữa mẹ và con gái đã không thể khóa lấp...

Có thể nói, truyện ngắn nữ đương đại đã khắc họa sâu sắc những bi kịch và sự tổn thương của người phụ nữ trong tình yêu, hôn nhân, gia đình. Người phụ nữ trong truyện ngắn nữ đương đại mang trong mình những khát khao, mơ ước về tình yêu và hạnh phúc. Họ mạnh mẽ, dứt khoát và sẵn sàng chấp nhận mọi thử thách trên hành trình đi tìm một tình yêu trọn vẹn, một mái nhà hạnh phúc. Thế nhưng, trong gia đình đã có những vết rạn, các mối quan hệ không giống như họ mong muốn. Người phụ nữ chịu nhiều giằng xé và tìm điểm tựa ở thế giới bên ngoài song họ cũng không tìm được sự bình yên.

5. Kết luận

Với cái nhìn nội quan sâu sắc, “những người đàn bà viết” đã thể nghiệm những nhận thức mới mẻ về vấn đề tình yêu, hôn nhân, gia đình của con người hiện đại. Dưới áp lực của thời cuộc khi cuộc sống kim tiền lên ngôi, khi những quan niệm về giá trị sống, phong cách sống đang có những biến đổi nhanh chóng, con người đương đại đang phải đối mặt với những thách thức to lớn trên hành trình đi tìm hạnh phúc của mình. Vô vàn trạng huống, cung bậc cảm xúc, những va chạm, cọ xát cả trên bình diện con người xã hội cũng như con người bản năng đã được thể nghiệm nhưng có một điểm chung quan trọng trong thế giới nghệ thuật của truyện ngắn nữ đương đại là, con người chưa bao giờ thôi khao khát, thôi vươn mình khỏi nghịch cảnh để bảo vệ tình yêu, hạnh phúc của mình. Họ sẵn sàng yêu, tận hiến cho người yêu nhưng cũng sẵn sàng buông bỏ, sẵn sàng quay lưng khi bị phụ bạc. Lắng nghe những tiếng nói thầm kín, riêng tư và cá biệt, các cây bút truyện ngắn nữ đương đại đã truy vấn ở nhiều khía cạnh vấn đề hạnh phúc thực sự là gì? Câu trả lời chính là khi con người thực sự yêu thương và chia sẻ, cùng nhau vun đắp hôn nhân, gia đình, nuôi dưỡng tình yêu để vượt qua những sóng gió của cuộc đời, vượt qua dục vọng tầm thường, những ràng buộc của chuẩn mực khô cứng, lạc hậu, của lòng hận thù dai dẳng... Con người trong truyện ngắn nữ đương đại, đặc biệt là những người phụ nữ có thể may mắn tìm được hạnh phúc của mình hoặc kết cục bi kịch, thậm chí là chấp nhận cái chết nhưng vượt lên trên hết thảy, họ dường như đã tìm được câu trả lời cho chính mình. Đi đến cùng vấn đề tình yêu, hôn nhân, gia đình, truyện ngắn nữ đã chạm đến những vấn đề nhân sinh muôn đời.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- Beauvoir S. D. (1996). *Giới nữ (tập 2)*. Nguyễn Trọng Dịch, Đoàn Ngọc Thanh dịch, NXB Phụ nữ.
- Castellan Y. (2002). *Gia đình*. NXB Thế giới.
- Lê Bá Hán, Trần Đình Sử, Nguyễn Khắc Phi (đồng chủ biên) (2007). *Từ điển thuật ngữ văn học*. NXB Giáo dục.
- Nguyễn Hòa (2007). Văn xuôi những cây bút nữ. *Tạp chí Văn nghệ quân đội*, tr. 663 - 664.
- Vĩnh Khánh (2019). Văn hóa gia đình và suy tôn gia đình văn hóa. *Tạp chí Văn hóa Nghệ An* (391).
- Vương Trí Nhàn (1996). Phụ nữ và sáng tác văn chương. *Tạp chí Văn học* (6).
- Nguyễn Thị Nhung (2015). Nghiên cứu gia đình và các lý thuyết tiếp cận. *Tạp chí Khoa học xã hội*, (03).
- Trần Huyền Sâm (2016). *Nữ quyền luận ở Pháp và tiểu thuyết nữ Việt Nam đương đại*. NXB Phụ nữ.
- Selden.R. (2016). *Phê bình nữ quyền*, in trong “Văn học và giới nữ (Một số vấn đề lý luận và lịch sử)”, NXB Thế giới.
- Bùi Việt Thắng (1996). *Bình luận truyện ngắn*. NXB Văn học.

SUMMARY

NEW AWARENESS OF LOVE, MARRIAGE, AND FAMILY IN VIETNAMESE CONTEMPORARY SHORT STORIES BY WOMEN WRITERS

Tran Thi Hong Nhung

Faculty of Primary Education, Sai Gon University

Received on 01/7/2021, accepted for publication on 11/8/2021

In the context of social and cultural changes, innovation and democracy, Vietnamese women writers have promoted the strengths of the short story genre, quickly approaching, discovering and expressing the new concepts of love - marriage - family in contemporary times. They bravely explore and enthusiastically encourage the awakening of a strong sense of individuality in modern women with their human spirit, deep and burning aspirations and a sense of affirming self-values. The introspective look together with new, humanistic perceptions in women short stories have made an important contribution to the appearance of short stories in particular and contemporary Vietnamese literature in general.

Keywords: Vietnamese literature; short stories by women writers; contemporary literature.